

Tantsupeoprotsess

ja selle tunnused

FOTO: JELENA RUDI

Hea rahvatantsusõber!

Tantsupidu on teinud aegade jooksul läbi palju muutusi. Olen mõelnud, kas need inimesed, kes tantsisid 1934. aastal Kadrioru staadionil, tunneksid tänapäeva tantsupidudes ära selle, millele nad aluse panid. Me ju ei tea, millisena kujutasid nad vaimusilmas ette tuleviku tantsupidusid.

Et luua ühtne arusaam sellest, millele tahame korraldajatena ka edaspidi truuks jääda, oleme sõnastanud XII noorte laulu- ja tantsupeo ning XX üldtantsupeo eel tantsupeoprotsessi peamised tunnused. Need peegeldavad praeguste tantsijate ja tantsuõpetajate arusaama tantsupeo olemusest ja tulevikust. Kokkuvõttes võimaldavad need teha julgemaid valikuid ja näitavad kätte tõlgendusruumi.

Suur tänu kõigile, kes on andnud oma panuse tantsupeo tunnuste väljatöötamisse! **Tänu Teile** on selgunud see **ühisosa**, mis teeb tantsupeotavast meie kultuuriruumis austava ja samas ajaga kaasas käiva sündmuse. Tantsupidu on alati kaasaegne.

Kalev Järvela, Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Selts
Tallinn 2016

Tantsupeoprotsess

ja selle tunnused

Rahvatantsuliikumine

hõlmab laiemalt **kõiki eesti rahvatantsuga tegelevaid inimesi** ja rühmi nii Eestis kui ka välismaal.

Rahvatantsuliikumise osaks on nii ametlikult moodustatud ja korrapäraselt koos käivad tantsurühmad, kellel on professionaalne juhendaja, kui ka need tantsukogukonnad, kes tulevad spontaanselt kokku selleks, et rahvatantse tantsida, ja kellel ei pruugi olla kindlat eestvedajat või juhendajat.

Tantsupeoprotsess

on osa laiemast rahvatantsuliikumisest, mis on erinevate organisatsioonide eesmärgistatud, koordineeritud ja juhitud ning mis tipneb üld- või noorte tantsupeoga (vt ka joonis 1). **Rahvatantsuliikumine ja tantsupeoprotsess on omavahel tihedalt seotud:** tantsupeotraditsioon sõltub rahvatantsuliikumise elujõulisusest, rahvatantsuliikumine saab omakorda inspiratsiooni, arengutõuget ja uut loomingut tantsupidudest.

Tantsupeotraditsiooni üks oluline põhimõte on

kõigi eesti rahvatantsuga tegelevate inimeste kaasatus.

Inimestel on võimalik tantsupeoprotsessis osaleda sõltumata oma elukohast, vanusest, soost, rahvusest, majanduslikust seisust ja eelnevast kogemusest. Tantsupeol osalemine kinnistab kohalikku identiteeti ja kogukonnatunnet, olles ühtlasi teatav märk kogukonna elujõulisusest.

Tantsupidusid korraldades peetakse silmas tantsulist ja muusikalist

kvaliteeti ja professionaalsust.

Selle kaudu soovitakse edendada rahva teadlikkust eestlaste kultuurilisest pärandist ning tagada kultuuriväärtuste ja -traditsioonide edasikestmine. Et tantsupidu jääks kõnetama erinevaid põlvkondi, on pidude korraldamisel olnud üks läbiv põhimõte

traditsioonilise ja tänapäeva kultuuri ühildamine.

Tantsupidude kestlikkuse tagamiseks on tarvis säilitada Eestile oluline identiteediosa ning toetada selle kaudu laiemat rahvatantsuliikumise arengut.

Pidusid korraldades lähtutakse järgmistest põhimõtetest:

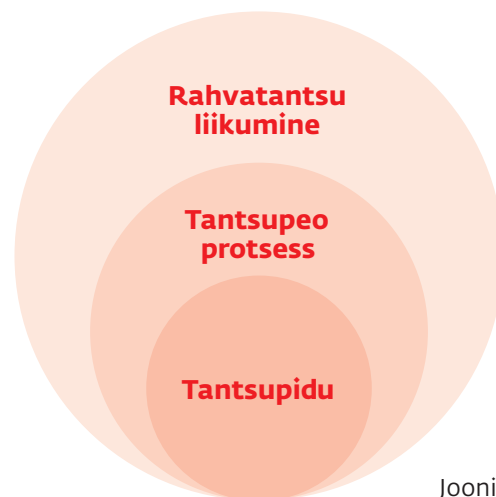
Tantsupeoprotsessi koordineerib Eesti Laulu- ja Tantsupeo Sihtasutus (ELTSA) koostöös Eesti Rahvatantsu ja Rahvamuusika Seltsiga (ERRS). Iga tantsupeo ettevalmistust ja elluviimist juhivad selleks spetsiaalselt moodustatud kunstiline toimkond.

Kunstiline toimkond moodustatakse iga kord selle alusel, milline kunstiline kontseptsioon (ideekavand) on peo ettevalmistusetapis välja valitud. Kunstilisse toimkonda kuuluvad protsessi kunstilist korraldust juhtiv **pealavastaja ja/või kunstiline juht, liigijuhid** ja neid abistavad **assistendid**. Liigijuhte abistavad väljakul **nurgajuhid**. Konkursijuhtide koostamises, ideekavandi valikus ja tantsurühmade hindamises osalevad ERRSi juurde kuuluvad **rahvatantsu-mentorid**.

Kunstilise toimkonna töösse kaasatakse vajadust mööda ka muude erialade spetsialiste, tekstikirjutajaid, luuletajaid jne.

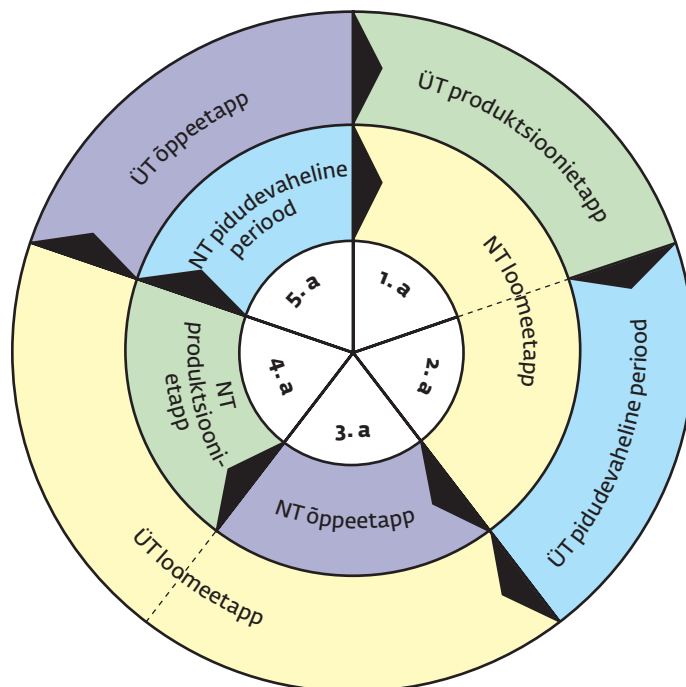
FOTO: JELENA RUDI

Joonis 1.

Tantsupidu toimub iga viie aasta tagant. Noorte ja üldtantsupeo protsessi korraldus toimub samal ajal, nende protsessietapid on teineteise suhtes ajaliselt nihkes (vt ka joonis 2).

Joonis 2.
Noorte (NT) ja üldtantsupeo (ÜT) protsess

Tantsupeoprotsess koosneb neljast põhietapist: kunstilisest loomeetapist, õppe- ja produktsioonietapist ning pidudevahelisest perioodist.

I. Kunstiline loomeetapp

Kunstilise loomeetapi eesmärk on panna sobiva ideekavandi valiku kaudu **alus tantsupeo teemale, sõnumile ja kunstilisele kontseptsioonile**, määrates ära iga tantsupeo kordumatu loomingu ja tantsuline nägu. Selles etapis arendatakse peo ideekavand konkreetseks stsenaariumiks ning tehakse repertuaari ja lavastust puudutavad valikud.

Kunstilise loomeetapi väärtus seisneb protsessis osalevate **koreograafide, heliloojate, luuletajate ja muusikute koostöö arendamises**, mille kaudu antakse võimalus ka uue, ainulaadse loomingu tekkeks.

II. Õppeetapp

Õppeetapis luuakse materjalid (trükised ja digitaalsed andmekandjad tantsujooniste, muusikasalvestuste jms-ga), mille põhjal tutvustab peo kunstiline meeskond tantsupeo tervikvisiooni ning sellesse haaratud tantsude interpretatsioone. Selleks korraldatavate piirkondlike repertuaariseminaride eesmärk on luua ühtne platvorm, mis **aitab kanda edasi peo tausta, lugu ja sõnumeid ning õpetada tantsupeo repertuaari tantsu**.

Õppeetapi lõpus **valitakse maakondlikel eelproovidel välja rühmad**, kes seekordsel tantsupeol osalevad. Eelvoorudes saavad rahvatantsurühmad ja ERRS täpsema ülevaate tantsurühmade tasemest ja arenguvajadustest.

FOTO: JELENA RUDI

TANTSUPEOPROTSSESS JA SELLE TUNNUSED

III. Produktsioonietapp

Produktsioonietapi eesmärk on koondada eelmistes etappides tehtud töö esinemispaika tantsuväljakule ja esitleda lõpptulemust publikule.

See etapp tipneb **tantsupeonädala** ning tantsu- ja laulupeo esinejate ühisrongkäiguga. Tantsupeonädalal on kavas peole kaasatud tantsijate ühised väljakuproovid ja **tantsupeoetendused**. Etenduse juures on suur roll selle **rituaalsetel osadel**, näiteks **tulerituaalil**, mille ajal tuuakse tantsuväljakule tuli, samuti autorite, lavastajate ja korraldajate **pärgamisel** ja **tänumarsil**.

IV. Tantsupidude vaheline periood

Tantsupidude vahelisel perioodil kogutakse toimunud tantsupeo kohta **tagasisidet ning analüüsitakse ja mõtestatakse seda**, sh tehakse ettepanekuid järgmise peo kohta.

Praktikas on joonisel kujutatud etapid vähem eristatavad. Kuigi näiteks kunstilise loomeetapi olulisimad tegevused viiakse ellu tsükli kahe esimese aasta jooksul, siis teatud määral jätkub loomeprotsess ka hiljem kuni produktsioonietapi lõpuni. Sama kehtib õppeetapi kohta: aktiivsem õppeprotsess toimub ennekõike tsükli kolmandal aastal, kuid jätkub samamoodi teatud määral ka hiljem kuni peo toimumiseni.

Peale üld- ja noorte tantsupidude on tantsupeoprotsessis tähtis roll liigipidudel ning piirkondlikel (st maakonna- ja maakonnaülestel) pidudel, mis toovad kokku eri maakondade tantsijaid, võimaldades nende tantsuoskusi võrrelda ja selle kaudu ka ühtlustada. Liigi- ja piirkondlike pidudega hoitakse tantsupeoprotsessi kaasatuna just memmed-taadid ja teised rühmaliigid, kes üldpeole tavaliselt ei pääse.

Tantsupeoetendus ja sellega seonduvad muud üritused (nt tuleteekond, puude istutamine) põhinevad ühiskondlikult ja rahvuslikult olulistel ajakohastel väärtustel ja teemal.

Arvestades tantsupeo mastaapsust – seda, kui suuri inimmasse see oma infovälja haarab –, on pidu tähtis **väärtusi ja sõnumit kandev meedium**.

Tantsupeo väärtusi ja teemat kannavad ka **kõrvalüritused**, mis on mõeldud peoga seotud laiemale auditooriumile ja toimuvad erinevates piirkondades. Nende kontseptsioon haakub tantsupeo üldise sõnumi ja ideega.

Tantsupeoetendus on tantsulavastus erinevate autorite (tantsu-, muusika-, teksti, seadete ja väljakulavastajate) loomingu alusel ning põhineb temaatiliselt ja visuaalselt ühel läbival süžeel ehk tervikliku loo jutustamisel.

Tantsupidu ette valmistades valitakse välja kunstiline kontseptsioon (ideekavand), mis on üles ehitatud **ühele tantsupeo repertuaari läbivale ja selles ajas inimesi kõnetavale teemale**. Selle valikul jälgitakse, et teema säilitaks oma aktuaalsuse ka peo toimumise ajaks ja kõnetaks võimalikult suurt hulka inimesi.

Peo lavastamisel lähtutakse põhimõttest, et tants ei esitata mitte üksikute numbritena, vaid et need on seotud tervikuks.

FOTO: JELENA RUDI

Tantsupeo repertuaar tugineb valdavalt eesti rahvatantsu seadetele ja sellel põhinevale autoriloomingule. Uuenduslikke lavastusvõtteid, teisi tantsustiile ja -žanreid on lubatud kasutada eeldusel, et need ei muutu valdavaks ja toetavad peo kunstilist kontseptsiooni.

Tantsupeo repertuaaris kasutatakse **eesti rahvatantsu seadeid, mis põhinevad rahvatantsu põhisammustikul ja selle arendustel**. Samuti kuuluvad repertuaari sihttellimusega **autoritantsud**, aidates kaasa uusloomingu tekkele.

Veel on repertuaaris soovituslikult esindatud erinevad tantsud, mida on läbi aegade esitatud ning mis on nii tantsijate kui ka publiku seas populaarsed. Tantsude valikul jälgitakse, et need oleksid seotud lavastuse kontseptsiooni ja temaatikaga, väljakul kergesti lavastatavad ning et neid saaks tantsida rahvarõivastes.

Tantsupeoetenduse tantsud lavastatakse kujundliikumise kaudu.

Eesti tantsupeo üks iseloomulikumaid võtteid ja väljendusvahendeid on **kujundite ja mustrite** ning nendega seotud **liikumisskeemide** loomine. Esitledes sel viisil tantsurühmade koostantsimise oskust, luuakse tantsuväljakule väljakumustrid, millel on omakorda tugev seos eesti rahvusmustritega.

FOTO: JELENA RUDI

Tantsupeoprotsessile on iseloomulik laia haardega osavõtjate arv, etenduse repertuaari kollektiivne omandamine ja ühine esitamine kuni kolm tundi kestval etendusel.

Tantsupidudega soovitakse luua eriline **emotsionaalne õhkkond**, mis tuleneb ühendavast kultuurilisest väljendusviisist ning hõlmab nii paikkondlikku kui ka laiemat rahvuslikku kogukonda.

Kõige vahetumalt hõlmab tantsupeo tähendusväli tantsijaid ja pealtvaatajaid, kaudselt aga kogu eesti rahvast nii Eestis kui ka välismaal. Tantsude kujundliikumise loogikast lähtuvalt peavad kõik tantsijad täpselt teadma oma rolli lavastuses. Selle omandamiseks on väga tähtis nädal aega enne tantsupidu keste **harjutus- ja lavastusprotsess**.

Tantsupeol kasutatav muusika koosneb eesti rahvamuusika seadetest ja Eesti autorite loomingust. Muid muusikastiile ja -žanreid võib kasutada eeldusel, et need ei muutu valdavaks ja toetavad peo kunstilist kontseptsiooni. Tantsupeoetendustel kasutatakse võimaluse korral elavat muusikat.

Eesti rahvamuusika kasutamine soosib eesti rahvantsu kasutamist ja vastupidi. Tantsupeo ideekavandit valides lähtutakse põhimõttest, et kasutata muusika põhineks valdavalt **eesti rahvamuusika seadetel ja Eesti autorite loomingul**.

FOTO: JELENA RUDI

Traditsiooni järjepidevuse tagamiseks kaasatakse tantsupeo lavastus- ja korraldusprotsessi tantsuõpilasi.

Tantsupeotraditsiooni järjepidevuse hoidmiseks **kasvatatakse teadlikult ja korrapäraselt tantsu- ja peojuhtide järelkasvu**. Selleks kaasatakse nii Tallinna Ülikooli kui ka Tartu Ülikooli Viljandi kultuuriakadeemia tantsukunsti eriala üliõpilasi, samuti Rahvakultuuri Keskuse Rahvatantsujuhtide Kooli õpilasi ning räägitakse kaasa tantsuõpilaste koolitamise meetodika kujundamises. See eeldab head koostööd tantsu õpetavate haridus-asutustega, samuti võimalikult vara nende inimeste kaasamist tantsupeoprotsessi (nt liigijuhina), kellel on potentsiaali saada näiteks pealavastajaks.

Tantsupeoprotsess on üles ehitatud liigipõhiselt ja üldpeo etendusse kaasatakse võimalikult palju rühmaliike.

Tantsupeo ideekavandit valides lähtutakse põhimõttest, et **üldpeol** oleksid alati esindatud **täiskasvanute segarühmad** (A-, B-, C- ja D-rühmad), **naisrühmad ning võimlejate rühmad**. Noortepeol on alati esindatud lasterühmade liigid (1.–12. kl) ja võimlejad.

Tantsupeo repertuaari tutvustatakse rühmajuhtidele piirkondlikel repertuaariseminaridel.

Tantsupeo repertuaariseminarid toimuvad õppeetapis. Nende eesmärk on **õpetada** tantsu- ja võimlemisrühmade juhendajatele **peo repertuaari** ning **arendada nende oskusi ja teadmisi**.

Seminarid toimuvad liigipõhiselt. Neis tehakse praktiliselt läbi tantsude põhisammud ja -liikumised ning joonised. Tantsu õpetavad liigijuhid ja assistendid.

Rühmade tantsuoskused selgitatakse üldjuhul välja kahes maakondlikus eelproovis.

Eelproovides osalevad tantsurühmad, kes on tantsupeole registreerunud.

Esimese eelproovi eesmärk on **nõustada juhendajaid ja ühtlustada repertuaari**. Teise eelproovi eesmärk on **hinnata rühmade tantsuoskust**.

Hindajaid on vähemalt kolm (liigijuht, tema assistent ja mentor). Lisaks antakse eelproovi järel rühmajuhile **hindamislehtede alusel tagasisidet** rühma soorituse tugevate ja nõrkade külgede kohta.

Tantsuoskust hinnatakse varem väljatöötatud ja rühmadele teatavaks tehtud **hindamiskriteeriumide ja -põhimõtete** alusel. Näiteks kui hindamisel osaleb hindaja juhendatav tantsurühm, peab rühmaga seotud hindaja ennast hindamisest taandama. Tema asemele asub asendushindaja või annavad tantsurühma sooritusele hinnangu kaks sõltumatut hindajat.

Tantsupeole pääsemise alus on rühma tantsuoskus ja selle põhjal kujunev rühmade pingerida.

Tantsupeo üks eesmärk on arendada tantsijaid ja suurendada publiku (tantsu)kunstilist teadlikkust. Eelproovide ehk ülevaatuste põhjal tekkiv pingerida on tantsupeoprotsessi vajalik osa, et säilitada rahvatantsu ja tantsupeo hea tase.

Eelproovides kasutatakse varem avalikustatud hindamiskriteeriume, mida on konkreetse liigi ja peo repertuaari järgi kohandatud. Üldised **hindamiskriteeriumid on:**

- 1) tantsu tehniline tase,
- 2) tantsu kunstiline tase,
- 3) tantsu vastavus lavastaja nõudmistele,
- 4) tantsu vastavus kirjeldusele,
- 5) rahvarõivaste kandmise oskus ja korrektsus, rõivaste autentsus,
- 6) esinemiskultuur.

Tantsupeole pääsenute nimekirja avaldab ELTSA oma kodulehel. ELTSA avaldatud info alusel teavitab ERRS kohalikke omavalitsusi rühmadest, kes on sellest omavalitsusest tantsupeole pääsenud.

FOTO: JELENA RUDI

Tantsupeoetendused toimuvad ühes keskses etenduspaigas.

Tantsupeoetendused toimuvad tervikuna ühel **tantsuareenil**: Tallinnas Kalevi staadionil. Etendus **lavastatakse enamjaolt kahte suunda**, st see on võrdselt vaadeldav mõlemalt tribüünilt.

Tantsupeoga seotud kõrvalüritused (nt tule toomine, puude istutamine) võivad toimuda ka Eesti teistes piirkondades.

Tantsupeoetendusel kannavad rahvatantsijad pidulikke stiliseerimata rahvarõivaid, mis on võimaluse korral pärit nende oma piirkonnast (kihelkonnast).

Eesti **rahvarõivaist** on aegade jooksul kujunenud üks **rahvusliku identiteedi kandja** ning tantsupeod on säilitanud nende valmistamise ja kandmise traditsiooni. **Oma kandi ehedate rahvarõivaste** kandmine väljendab osalevate piirkondade **kultuurilist omadust** ja uhkust selle üle.

ERRS aitab tantsurühmadel leida infot kvaliteetsete rahvarõivaste tellimise kohta.

* * *

Tantsupeoprotsessi tunnused on töötatud välja koostöös **Eesti Laulu- ja Tantsupeo Sihtasutusega** ning mõttekojaga **Praxis**, kaasates tantsijaid ja tantsuõpetajaid kõikjalt Eestist ja välismaalt.